

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΓΥΘΕΙΩΜΙ ΘΕΑΤΡΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΡ' ΑΥΤΟ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ

Τὰ ἐρείπια τοῦ θεάτρου ἦσαν γνωστὰ ἀπὸ πολλοῦ (1), τῆς δὲ παρουσίας καταστάσεως αὐτῶν ἀποκεκαλυμμένων ἤδη εἰκόνα παρέχει τὸ ἐν τῷ παρεπομένῳ πίνακι σχεδιαγράφημα ὑπ' ἐμοῦ συντεταγμένον. Δυστυχῶς τὸ πρὸς ἀνασκαφὴν ἠγορασμένον γῆπεδον δὲν ἦτο ἐπαρκῶς εὐρύ, ὥστε καὶ τῆς σκηνῆς τὸ ὀπίσθιον μέρος ἔμεινε κατ' ἀνάγκην κεκαλυμμένον, καὶ τῶν κατὰ τὸ ἀριστερὸν παρασκήνιον οἰκημάτων δὲν εὐρέθη πέρασ.

Ἐἶνε δὲ ὠκοδομημένον τὸ θέατρον πρὸς γήλοφον ὑπερκείμενον τοῦ γυθεατικοῦ ἀλιπέδου εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς παραλίας (2), τὸ δὲ κοῖλον ἔχει πρὸς ἀνατολὰς τετραμμένον. Προέρχεται δέ, ὡς καὶ πάντα σχεδὸν τὰ ἐν Γυθειῷ ἀρχαῖα ἐρείπια, ἐκ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἡ πόλις ἀπαλλαγείσα τῇ βοήθειᾳ τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ τοῦ σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ ἐγένετο τὸ κέντρον τοῦ *Κοινοῦ τῶν Ἐλευθερολακῶν* (3), ἐπαρθείσα δ' ἐπὶ τούτῳ προέβη εἰς κατασκευὴν πολλῶν καὶ μεγάλων οἰκοδομημάτων ἀναλόγων πρὸς τὴν ἐπιφανῆ θέσιν, ἣν ἀρτίως εἶχε καταλάβει. Ἄλλ' ἢ παρὰ τῶν ἐχθρῶν προσενεχθεῖσα εὐεργεσία αὕτη ἔμελλε τάχι-

(1) Expéd. Scient. III σελ. 52-53. Leake, Travels in the Morea I σελ. 244. Ross, Wanderungen in Griech. II. σελ. 232 ἐξ. Curtius, Peloponn. II σελ. 270.

(2) Ὁ Albert Müller (K. F. Hermann's Lehrbuch der gr. Antiqu. III 2 σελ. 39-40) παρεξηγῶν τοὺς λόγους τοῦ Curtius λέγει ἐσφαλμένως ὅτι κείται παρὰ τὴν θάλασσαν, ἥτις μάλιστα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἔκειτο πολὺ ἀνωτέρω.

(3) Περὶ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ διελαβε κάλλιστα ὁ Foucart ἐν Lebas Voyage arch. Explicat. II σελ. 110-112.

στα να ἀποδειχθῆ δῶρον ἄδωρον, ἡ δὲ πόλις φαίνεται ταχέως εἰς παρακμὴν περιπεσοῦσα· ἐκ τούτου δὲ καὶ τὰ νῦν ἐν ἡμιχώστοις ἐρειπίοις σωζόμενα πολλὰ καὶ μεγάλα δημόσια κτίρια φαίνονται πάντα ὠκοδομημένα ἐν βραχεῖ χρόνῳ καὶ μετὰ σπουδῆς καὶ ἄνευ πολυτελοῦς διακοσμῆσεως, τὸ θέατρον δὲ καὶ ἡμιτελὲς κατελείφθη, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων θὰ δηλωθῆ.

Τῶν ἀποκεκαλυμμένων τοίχων τῆς σκηνῆς σώζονται δυστυχῶς μόνον τὰ θεμέλια ἐκ λίθων μικρῶν μετ' ἀμμοκονίας συνδεδεμένων· ὕψος αὐτῶν 0,70 - 1,25 μ. Τὰ ὑπὲρ τὰ θεμέλια μέρη τῶν τοίχων τῆς σκηνῆς ἦσαν ἐξ ἐπιμήκων παρῖνων λίθων, ὧν ὁ πρῶτος δόμος διεσώθη δυστυχῶς μόνον ἐπ' ἐλάχιστον μέρος ἐν τοῖς μεταξὺ τῶν δωματίων Ε, Ε' καὶ Ε'' μεσοτοίχοις ὥστε θυρῶν ἐκ τῆς σκηνῆς πρὸς τὸ λογεῖον οὐδὲν ἔχνος ὑπάρχει. Τὸ λογεῖον εἰσχωρεῖ πέρα τῶν ἀναλημμάτων ἐντὸς τῆς ὀρχήστρας ἔχον πλάτος 4,44 μ., μῆκος δὲ 15,30. Τὸ τοιχίον τοῦ ὑποσκηνίου Υ' ἀποτελεῖται ἐξ ὀρθίων μαρμαρίνων πλακῶν (πάχους 0,20 - 0,33 μ.) ἄνευ ἀναγλύφου διακόσμου, στηριζομένων ἐπὶ ταπεινῆς μαρμαρίνης βάσεως, ἧς οἱ λίθοι εἶνε πολλαχοῦ πολὺ στενότεροι τοῦ ὑπ' αὐτοὺς ἐκ μικρῶν λίθων καὶ ἀμμοκονίας θεμελίου. Αἱ ὀρθιαὶ μαρμαρίναι πλάκες διεσώθησαν μόνον παρὰ τὴν κατὰ τὴν δεξιὰν πάροδον βαθμίδα υ, ἀλλ' ἄνευ τινὸς ἐπικρανίτιδος. Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὀρχήστρας αἱ πλάκες αὐταὶ μετὰ τῆς μαρμαρίνης βάσεως ἔχουσι ὕψος 0,88 μ., τὸ δὲ ἐκ μικρῶν λίθων θεμέλιον χωρεῖ 0,90 περίπου κατωτέρω. Ἰκανὸν μέρος τοῦ ὑποσκηνίου εἶνε κατεστραμμένον ὑπὸ τοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνορυχθέντος φρέατος.

Τὸ δάπεδον τοῦ λογείου ἦτο ξύλινον, αἱ δὲ δοκοὶ ἐστηρίζοντο ἐπὶ ὀρθοστατῶν ἐκ μεγάλων παρῖνων λίθων ὅπως ἀκαταξέστων διατεταγμένων εἰς δύο στίχους, τὸν ὀπίσθιον ἐκ τριῶν καὶ τὸν πρόσθιον ἐκ τεσσάρων. Ἀντικρὺ τῶν ὀπισθίων διεσώθη ἐπὶ τοῦ τοίχου Σ'' ἢ ὀπή, εἰς ἣν εἰσεχωρεῖ τὸ ἄκρον τῆς δοκοῦ. Ἐπειδὴ

δὲ ἔνεκα τοῦ μικροῦ πάχους τοῦ ἐκ πλακῶν τοιχίου τοῦ ὑποσκηνίου δὲν ἠδύναντο νὰ στηριχθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ δοκοί, κατεσκευάσθησαν ἐν τῷ τοίχῳ τοῦ θεμελίου καὶ ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης βάσεως τέσσαρες ἐντομαί, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἴσταντο οἱ ὑποστηρίζοντες τὰς δοκοὺς ξύλινοι στῦλοι. Ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης βάσεως παρατηρεῖται προσέτι ἀντικρῦ σχεδὸν τῆς μεσαίας κλίμακος τοῦ κοίλου καὶ ὀριζοντία τις ἀβαθῆς λάξευσις, ἣτις ἀναμφιβόλως προέρχεται ἐκ τῶν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ θεάτρου χρόνων.

Ὁ ὑπὸ τὸ λογεῖον χῶρος συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν ὀπισθίων μερῶν τῆς σκηνῆς διὰ τῶν θυρίδων Τ καὶ Τ', ὧν τὸ εὖρος εἶνε 0,57 μ., τὸ δὲ ὕψος τοῦ Τ 1,00· τοῦ δὲ Τ' λείπει τὸ ὑπέρθυρον. Ἐν τοῖς ὀπισθεν τῶν θυρίδων τούτων στενοὶς χώροις Ε καὶ Εε ὑπῆρχον, ὡς νομίζω, κλίμακες ἄγουσαι εἰς τὰ ὀπίσθια εὐρύχωρα δωμάτια Ζ καὶ Ζ'. Καὶ ἐκ μὲν τῆς ἐν τῷ Ε κλίμακος διεσώθη μόνον μία βαθμὶς ἐπὶ τοῦ τοίχου Θ, ἐκτισμένη διὰ μικρῶν λίθων, ὡς ὁ τοῖχος, καὶ ἐπενδεδυμένη διὰ λεπτῶν πωρίνων πλακῶν· ἐν δὲ τῷ Εε τὸ φυσικὸν ἔδαφος ὑψοῦται κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐν τῷ σχεδιαγραφῆματι βελῶν, ὥστε ὁ χῶρος οὗτος φαίνεται πρὸς πάντα ἄλλον σκοπὸν ἀνεπιτήδειος πλὴν τῆς κλίμακος. Πρὸς φωτισμὸν δὲ τῆς ἐν τῷ Ε κλίμακος φαίνεται ὅτι κατελείφθη ἐν τῷ παχυτάτῳ τοίχῳ Θ' στενὸν παράθυρον θ' ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἀποτετοιχισμένον, οὗ δὲν σώζεται τὸ ὑπέρθυρον. Μικρὸν παράθυρον πρὸς φωτισμὸν τοῦ ὑπὸ τὸ λογεῖον χώρου φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ καθ' ὃ μέρος ὁ τοῖχος Σ συναντᾷ τὸν Σ' (ἦτοι τὸ σ''), καίτοι τὰ ἔχνη αὐτοῦ δὲν εἶνε ὄλως ἀσφαλῆ. Οἱ πλάγιοι τοῖχοι τοῦ λογεῖου Σ' καὶ Σ'' δὲν ἐξετείνοντο τὸ πρῶτον μέχρι τοῦ ὑποσκηνίου, ἀλλ' ἄφινον ἐκατέρωθεν κενὸν χῶρον σ καὶ σ', ἵνα πιθανῶς ὑπάρχη κατὰβασις ἐκ τῶν παρόδων εἰς τὸν ὑπὸ τὸ λογεῖον χῶρον. Ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἀμφότερα τὰ κενὰ ταῦτα ἐκλείσθησαν διὰ κακῶς ἐκτισμένων τοίχων, πιθανῶς διότι κατέστη ἄχρηστος ὁ ὑπὸ τὸ λογεῖον χῶρος· συγχρόνως δὲ θὰ ἀπετοιχίσθη καὶ τὸ μέλλον νὰ φωτίζη τὴν ἐν τῷ Ε κλίμακα παράθυρον.

Εἰς τὸν ὑπὸ τὸ λογεῖον χῶρον ἐκβάλλει καὶ ἡ παράδοξος διόδος Ι, ἡ διερχομένη διὰ τοῦ μεταξύ τῶν δωματίων Ε'' καὶ ε

παχείος μεσοτοιχίου. Τὸ πλάτος αὐτῆς εἶνε μόλις 0,35 μ., ἡ δὲ διεύθυνσις ἐπὶ μὲν τῶν τοίχων Σ καὶ Θ εἶνε κάθετος, ἐν δὲ τῷ παχεῖ μεσοτοιχίῳ ἐγκαρσία, προφανῶς ἵνα μὴ συναντᾷ τὸν μεταξὺ ζ καὶ Ζ' μεσότοιχον. Ὁ δὲ πυθμὴν αὐτῆς ἐπὶ μὲν τοῦ τοίχου Θ κεῖται ἱκανῶς ὑπὲρ τὸ ἔδαφος, ἀλλ' εὐθύς μετ' αὐτὸν ἐν τῷ μεταξὺ Ε' καὶ ε μεσοτοιχίῳ καταπίπτει ἀποτόμῳ εἰς ἱκανὸν βάθος, αἱ δ' ἑκατέρωθεν πλευραὶ ἔχουσιν ὕψος 0,70 μ.· ἐκβάλλει δὲ εἰς τὸν ὑπὸ τὸ λογεῖον χῶρον διὰ ταπεινοῦ στομίου ἐν τῷ τοίχῳ Σ ὑπάρχοντος. Ὁ σκοπὸς τῆς διόδου ταύτης εἶνε δύσκολον νὰ ὀρισθῆ, διότι ὀχετὸς ὕδατος βεβαίως δὲν δύναται νὰ εἶνε, ἴσως δὲ δὲν θὰ ἦτο ὄλως ἀπίθανος ἡ εἰκασία ὅτι δι' αὐτοῦ διήρχετο μοχλὸς τις ἢ ἄξων πρὸς κινήσιν σκηνικοῦ τινος μηχανήματος.

Ἐν τῇ πρὸς τὸν ὑπὸ τὸ λογεῖον χῶρον πλευρᾷ τοῦ τοίχου Σ ἀνεκαλύφθη ὄλως παρὰ προσδοκίαν διὰ τὸ ἀφανὲς τοῦ τόπου καὶ λειψάνον ἐντοιχίου γραφῆς, ἀλλὰ ταχέως κατεφάνη ὅτι τὸ μετὰ τῆς γραφῆς ταύτης ἐπίχρισμα ἀνῆκεν εἰς ἓνα μόνον λίθον ἐξ ἄλλου οἰκοδομήματος εἰλημμένον, ὅποιοι καὶ ἄλλοι εὐρέθησαν ἐντετοιχισμένοι ἐν τοῖς θεμελίοις τῆς σκηνῆς. Ἰπὸ δὲ τὸν τοίχον Σ'' ἀνεκαλύφθη καὶ στενὴ καὶ ταπεινὴ ὑπόνομος, ἑσκαμμένη ἀπλῶς ἐντὸς τοῦ ἐδάφους ἄνευ οὐδενὸς προσκτίσματος κατὰ τὰς πλευράς, ἄγουσα δὲ ἔξω τοῦ θεάτρου ὑπὸ τὴν δεξιὰν πάρουδον. Ἰπὲρ τὴν ὑπόνομον ταύτην οὐδεὶς μέγας λίθος ὑπάρχει ἐν τῷ τοίχῳ Σ'', ἀπ' ἐναντίας δὲ φαίνεται οὗτος ὠκοδομημένος ὡσεὶ μηδὲν κοῖλον ὑπῆρχεν ὑπὸ τὰ θεμέλια αὐτοῦ· ὥστε σύγχρονος πρὸς τὸ θέατρον δὲν δύναται νὰ εἶνε ἡ ὑπόνομος, ἀλλ' ἡ προγενεστέρα καὶ κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Σ'' κατακεχωσμένη, ἢ πιθανώτερον μεταγενεστέρα κατασκευασθεῖσα πρὸς ἐκροὴν τῶν ὑδάτων τῆς ὀρχήστρας, ἐν ἣ οὐδεὶς ὀχετὸς ἀνευρέθη. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει τὸ στόμιον αὐτῆς θὰ ὑπῆρχεν ἐν τῷ κατεστραμμένῳ μέρει τοῦ ὑποσκηνοῦ (1). Ἀμφότεροι οἱ πλάγιοι τοῖχοι τοῦ λογεῖου Σ' καὶ Σ'' ἔχουσι κάτω κρηπίδα 0,50 μ. τὸ πλάτος, ἥτις ἐν μὲν τῷ Σ' ἐκτείνεται μόνον ὀλίγον πέρα τοῦ μέρους, ἔνθα οὗτος ἐνοῦται μετὰ τοῦ Σ, ἐν δὲ τῷ Σ'' ἐξετείνεται

(1) Ὁμοία ὑπόνομος ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Πειραιῶς.

ἴσως καθ' ἅπαν αὐτοῦ τὸ μῆκος (σ''), ἀλλὰ μέγα μέρος αὐτῆς ἀπεκόπη κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ μεταγενεστέρου ὄχου Φ', ὅτε καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ τοίχου Σ'' περιεκόπη μέρος τι.

Τὸ οἰκοδόμημα τῆς σκηνῆς στηρίζεται ἐπὶ δύο παραλλήλων τοίχων Σ καὶ Θ, ἀμφοτέρων ἀποληγόντων ἐκατέρωθεν εἰς παχειὸς ὀρθοστάτας Θ' καὶ Θ'' ὑποβαστάζοντας τὴν στέγην. Ἐκ τούτων ὁ Θ' εἶνε πολὺ παχύτερος τοῦ ἑτέρου, διότι ἐμελλε νὰ ὑποβαστάζῃ καὶ τὴν στέγην τῶν παρακειμένων δωματίων Η καὶ Η', ἐνῶ ὁ μετὰ τὸ Θ'' εὐρὺς χῶρος μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἀναλήμματος καὶ τῶν τοίχων Β καὶ θ χῶρος ἦτο, ὡς φαίνεται, ὑπαιθρος. Ὁ μετὰ τῶν τοίχων Σ καὶ Θ χῶρος ἦτοι τὸ προσκίγιον διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ δωμάτια, στενὰ πάντα καὶ μάλιστα τὰ μέσα, ἔνθα ὁ τοίχος Θ εἶνε παχύτερος, ταῦτα δὲ ἦσαν, ὡς φαίνεται, μέχρι τοῦ νῦν σωζομένου ὕψους τῶν τοίχων κατακεχωσμένα, πλὴν τῶν δύο ἀκροτάτων Ε καὶ Εε, ἐν οἷς ὑπῆρχον αἱ πρὸς τὸν ὑπὸ τὸ λογεῖον χῶρον ἄγουσαι κλίμακες, ὡς εἶπομεν. Ὅτι δὲ ὁ χῶρος οὗτος ἦτο τελείως ἀπὸ τοῦ λογεῖου κεχωρισμένος καταφαίνεται πρὸ πάντων ἐκ τῆς ὑπάρξεως κλιμάκων ἐν τοῖς χώροις Ε καὶ Εε, οἵτινες εἶχον ὀροφὴν ὑψηλοτέραν βεβαίως τοῦ δαπέδου τοῦ λογεῖου, ὁ πρῶτος δὲ καὶ ἐφωτιζετο ὄχι ἐκ τοῦ λογεῖου, ἀλλὰ διὰ τοῦ παραθύρου θ', καίτοι δὲν εἶνε φανερόν, ἂν ὁ τοίχος Σ ὑψοῦτο μέχρι τῆς ὀροφῆς ἢ ἴσταντο ἐπ' αὐτοῦ κίονες διὰ μαρμαρίνων ἢ ξυλίνων πινάκων καθ' ἅπαν αὐτῶν τὸ ὕψος συνδεδεμένοι.

Προέκτασις τοῦ τοίχου Θ πρὸς τὰ δεξιὰ εἶνε ὁ τοίχος θ, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἡ εὐρυτάτη θύρα χ, ἡ ἐξωτέρα πάροδος τοῦ θεάτρου. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις κατασκευασθεὶς ὄχουτος Φ'. Ὅπισθεν δὲ τοῦ τοίχου Θ κεῖνται τὰ ἰκανῶς εὐρέα δωμάτια Ζ, Ζ', Ζ'', ζ καὶ ζ'', ὧν τὸ πρῶτον συγκοινωνεῖ πρὸς τὴν δεξιὰν πάροδον διὰ τῆς θύρας Χ(1), ἥτις πιθανώτατα ἦτο εἴσοδος τῶν ὑποκριτῶν εἰς τὰ ὀπισθεν τῆς σκηνῆς. Ἐν τῷ δωματίῳ Ζ ἀνευρέθη καὶ ἐπίστρωσις ἐκ πλίνθων ὀπτῶν, ταπεινουμένη ὀλίγον πρὸς τὴν θύραν Χ, πρὸ τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πλάξ λιθίνη. Ἐν τοῖς ἐπομένοις τρισὶ δωματίοις Ζ', Ζ''

(1) Πλάτος αὐτῆς ἐπὶ μὲν τοῦ ἐδάφους 1,30, εἰς ὕψος δὲ ἐνὸς μέτρου 1,25

καὶ ζ ὑπάρχουσι παρὰ τὸν τοῖχον Θ μεγάλοι πώρινοι λίθοι ἐπὶ τῶν χωμάτων ἐπικαθήμενοι, κείμενοι δὲ ἐξ ἅπαντος πρὸ θυρῶν ἀγούσων εἰς τὰ ὀπίσθια ταῦτα δωμάτια ἐκ τῶν προσθίων Ε', ε καὶ ε'.'. Ἀντικρὺ δὲ τῶν θυρῶν τούτων πιστεύομεν ὅτι ὑπῆρχον ἕτεροι τρεῖς θύραι ἐν τῷ τοίχῳ Σ, ἄγουσαι πρὸς τὸ λογεῖον ὥστε τὰ δωμάτια Ε', ε καὶ ε' ἦσαν διάδρομοι. Ἐπίστρωσις ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις δωματίοις δὲν ὑπάρχει, ὡς καὶ ἐν τοῖς προσθίοις, πιθανῶς δὲ ἦσαν καὶ ταῦτα καθ' ἅπαν τὸ νῦν σωζόμενον ὕψος αὐτῶν κατακεχωσμένα, ὡς καὶ ἐκεῖνα. Τὸ δὲ δωμάτιον ζ' φαίνεται ὅτι εἶχε διάφορον προορισμόν, διότι καὶ μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸ λογεῖον χώρου συγκοινωνεῖ, καὶ οἱ τοῖχοι αὐτοῦ ἔχουσιν εὐτελῆ τινα ἐπιχρισιν ἐξ ἄμμοκονίας, οἷαν ἔχουσι καὶ τὰ μετὰ τὸν ὀρθοστάτην Θ' κείμενα ἕτερα δύο δωμάτια Η καὶ Η', ὧν τὸ δάπεδον κεῖται βαθύτερον, σώζει δὲ καὶ ἐπίστρωσιν ἐκ τῆς αὐτῆς ἄμμοκονίας, δι' ἧς εἶνε καὶ οἱ τοῖχοι ἐπικεχρισμένοι. Πάντα ταῦτα τὰ δωμάτια δύναται τις ὄχι ἀπιθάνως νὰ ἐκλάβῃ ὡς σκευοθήκας.

Τὸ γείσον τοῦ θριγκοῦ τῆς σκηνῆς ἦτο πήλινον, μετὰ λεοντομόρφων ὑδροροῶν ὄχι καλῆς τέχνης καὶ ὀρθοκεράμων. Πολλὰ τεμάχια τούτων ἀνευρέθησαν κάτωθι τοῦ τοίχου Σ, ἐξ ὧν εἶνε καὶ τὰ ἐν τῷ πίνακι ἀπεικονισμένα (1).

Ἐν τοῖς δωματίοις Η καὶ Η' δὲν ἐκτείνεται ὁ τοῖχος Θ ὁ διαιρῶν τὴν σκηνὴν εἰς πρόσθιον καὶ ὀπίσθιον μέρος, δυστυχῶς δὲ ὅλως ἄδηλον εἶνε καὶ πόσον ταῦτα ἐξετείνοντο πρὸς τὰ ἔμπρός, καὶ ἂν εἶχον πρὸς τὴν πάροδον θύρας, διότι τὸ πρόσθιον ἄκρον τῶν τοίχων κατεστράφη, ἵνα διέλθῃ ὁ μεταγενέστερος ὄχετος Φ, ὅστις τὸ πρῶτον μὲν διήρχετο διὰ τοῦ δωματίου Η', ἐν ᾧ ἐσώθησαν καὶ ἔχνη τοῦ παλαιοῦ αὐτοῦ ρείθρου (δ, δ', δ'), εἶτα δὲ δι' ἄγνωστον λόγον ἤχθη εἰς ἄλλην διεύθυνσιν. Λίαν παρεμορφώθη προσέτι ὁ κατὰ τὴν ἀριστερὰν πάροδον χώρος καὶ ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν νῦν ἐν τοῖς θεμελίοις σωζομένων ὄχι πολὺ τοῦ ὄχετου ἀρχαιοτέρων παχέων τοίχων Δ καὶ γ, οἵτινες ἐνούμενοι πρὸ τοῦ ἄκρου τοῦ δεξιοῦ ἀναλήμματος ἀποτελοῦσι συμπαγῆ ὄγκον περιβάλλοντα κυκλικόν τι κοίλωμα γ'.

Οὐχ ἦττον ἠλλοιωμένος φαίνεται καὶ ὁ κατὰ τὴν δεξιὰν πάρο-

(1) Ἀριθ. 4 ὀρθοκέραμος, 1, 2, 3 τεμάχια γείσου μετὰ ὑδροροῶν.

δον χώρος ἔνεκα τῆς κατασκευῆς τοῦ ὀχετοῦ Φ'. καὶ τοῦ ὑφ' ἡμῶν καθαιρεθέντος τοίχου Λ. Κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Λ ἴσως ἀπεσπάσθη δι' ἄγνωστον λόγον καὶ μέγας λίθος ἐκ τοῦ ἀναλήμματος ὑπὸ τὸν ἀνώτατον σωζόμενον δόμον, ἐξ οὗ προῆλθεν εὐρὺ χάσμα, πλάτ. 1,70 μ. ὕψ. δὲ 1,40. Ἐνεκα τῶν ἀλλοιώσεων τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν καὶ τὸν προορισμὸν τῶν προσωκοδομημένων τῶ ἀριστερῶ ἀναλήμματι τριῶν λίθων Λ, ὧν ὁ μέγιστος ἔχει ἄνω πλατεῖαν, ἀλλ' ἀβαθῆ σκαφοειδῆ κοιλότητα, ἥτις δὲν εἰσχωρεῖ ἐντὸς τοῦ τοίχου τοῦ ἀναλήμματος. Παρὰ τοὺς λίθους τούτους καὶ ὑπεράνω τοῦ ὀχετοῦ Φ'. ὑπῆρχεν ἐπίπεδόν τι ὅπως αὐτοσχεδίως ἐν βαρβάροις χρόνοις κατεσκευασμένον ἐκ μαρμαρίνων πλακῶν, προερχομένων πιθανῶς ἐκ τῆς ἐπεנדύσεως τῶν ἀναλημάτων, ἐξ οὗ καὶ κατὰβασις ὑπῆρχε πρὸς τὴν ὀρχήστραν ἐκ δύο μαρμαρίνων βαθμιδῶν, ὧν ἡ ἀνωτέρα εἶχεν ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας αὐτῆς καμαρωτόν τι κοίλωμα, ἵνα χρησιμεύῃ συγχρόνως καὶ ὡς ἐπικάλυμμα τοῦ ὀχετοῦ. Ἐκ τῶν πολλῶν ἤδη ἀναγεγραμμένων τεκμηρίων σαφῶς καταφαίνεται ὅτι οἱ ὀχετοὶ Φ καὶ Φ', ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἄρχεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιφανείας τῆς ὀρχήστρας, ὁ δὲ ἕτερος ἡμισυ περίπου μέτρον ὑψηλότερον διερχόμενος ὑπὲρ τὴν βαθμιδα υ, δὲν εἶνε παλαιότεροι τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων· κατεσκευάσθησαν δὲ πιθανώτατα πρὸς διοχέτευσιν τῶν ἐν τῇ ὡς δεξαμενῇ χρησιμευούσῃ ὀρχήστρᾳ ὑδάτων. Καθ' ἅπαν τὸ μῆκος αὐτῶν οἱ ὀχετοὶ οὗτοι εἶνε ἐπικεκαλυμμένοι διὰ πωρίνων πλακῶν. Ἐνεκα δὲ τοῦ διαφόρου ὕψους, ἐξ οὗ ἄρχονται οἱ ὀχετοί, ἡ μὲν βαθμὶς υ διετηρήθη, ἀλλ' ἡ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ ἑτέρᾳ παρόδῳ ἀπεσπάσθη, κατεστράφη δὲ καὶ μέρος τοῦ δεξιῶ ἀναλήμματος.

Τὰ ἀναλήμματα Α καὶ Α', ἐξ ὧν μόνον τὸ δεύτερον ὑπερέχει τοῦ ἐδάφους μέχρι δύο μέτρων, εἶνε ὠκοδομημένα ἐκ πωρίνων λίθων μεγάλων, ἀλλὰ μόλις ἡμίσεος μέτρου τὸ πάχος, οἱ-

τινες έσωθεν ήσαν επενδεδυμένοι δια μαρμαρίνων πλακῶν (1), ὧν πλείσται εύρέθησαν πανταχοῦ διεσπαρμέναι, μετ' αὐτῶν δὲ καί ταινίαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ μαρμάρου, 0,10 μ. τὸ πλάτος, μετὰ κυματίου ἔχουσαι ἄνωθεν γόμφους σιδηροῦς, αἵτινες ἐχρησίμευον πρὸς διακόσμησιν τῶν γωνιῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ἀνάλημμα Α'. δὲν φαίνεται ἔχον παράλληλον διεύθυνσιν πρὸς τὸν τοίχον θ, διότι ἡ μεταξὺ αὐτῶν ἀπόστασις εἶνε κατὰ τὴν θύραν X 0,20 μ. περίπου μεγαλητέρα ἢ κατὰ τὸ πρὸς τὸν τοίχον Β πέρασ· ἀλλὰ καίτοι ἡ κατάστασις ἀμφοτέρων τῶν ἀναλημμάτων δὲν ἐπιτρέπει ἀσφαλῆ παρατήρησιν, ἡ διαφορὰ αὕτη φαίνεται ὅτι προέρχεται ὡς ἐκ τῆς πρὸς τὰ ἔξω κλίσεως τῶν λίθων τοῦ ἐτοιμορρόπου τοίχου Α', τὰ δὲ ἀναλήμματα φαίνεται ὅτι δὲν ἀποτελοῦσιν ἀμβλείαν γωνίαν, ἀλλὰ κεῖνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας. Ἐκ μεγάλων πωρίνων λίθων, ὡς καὶ τὰ ἀναλήμματα, ἀλλὰ πολὺ παχύτερος εἶνε ὠκοδομημένος καὶ ὁ τοίχος Γ, μήπω μέχρι τοῦ πέρατος ἀνασκαφεῖς, ἐφ' οὗ ἐστηρίζοντο τὰ ἐδῶλια κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας.

Ὁ δὲ κατὰ τὸ ἀριστερὸν κέρας πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐδῶλιων χρησιμεύων τοίχος σύγκειται ἐκ δύο σκελῶν Β καὶ β, ἐνουμένων πρὸς ἄλληλα δι' ἐγκαρσίων διατόνων (β') (2) πυκνοτέρων μὲν, ὡς φαίνεται, κατὰ τοὺς ἀνωτέρους δόμους, μόνον κατὰ τὸ πρὸς δυσμὰς πέρασ δυστυχῶς σωζομένους, ἀραιοτέρων δὲ κατὰ τοὺς κατωτέρους (3).

Ὁ τοίχος οὗτος καταλήγει εἰς τὴν κλιτὴν τοῦ ὑπερκειμένου λόφου, καίτοι δὲ δὲν ἀνεσκάφη μέχρι τοῦ πέρατος, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι δὲν ἐκτείνεται εἰμὴ μόνον 1-2 μέτρα περαιτέρω. Τὸ

(1) Παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἔμαθον ὅτι κατὰ τινὰ παλαιότεραν ἀνασκαφὴν πλάκες τινὲς τῆς ἐπενδύσεως ἀνευρέθησαν κατὰ χώραν.

(2) Ὁμοίου τοίχου βρωμαϊκῆς κατασκευῆς δείγμα ἴδε παρὰ Blümner, *Topographie*, 3 σελ. 145.

(3) Ἡ μεταξὺ τῶν δύο σκελῶν ἀνασκαφὴ ἦτο λίαν δυσχερὴς, ὥστε μόνον μικρὸν διάστημα παρὰ τὸν τοίχον Β'. ἐξηρευήθη μέχρι τῶν θεμελίων, δυστυχῶς δὲ ἐντὸς τοῦ πληρουῦτος τὸ μεταξὺ τῶν σκελῶν χώματος οὐδὲν εὐρέθη τὸ δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ὀρισμὸν τοῦ χρόνου τῆς κατασκευῆς. Ἐκ δὲ τῶν περαιτέρω πρὸς τὸν λόφον διατόνων καταφανεῖς εἶνε μόνον οἱ κατὰ τὸ πρὸς δυσμὰς ἄκρον τοῦ τοίχου ἐν τοῖς ἀνωτέροις δόμοις κείμενοι, οἱ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ εἶνε κεκαλυμμένοι εἰσέτι, διὸ καὶ δὲν ἀνεγράφησαν ἐν τῷ σχεδιαγραφῆματι.

πλάτος ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν μετὰ τῶν ἐγκαρσίων λίθων εἶνε 2,20μ., ἐκάτερον δὲ σκέλος ἔχει καὶ κρηπίδα προεξέχουσιν 0,20μ. προσέτι. Κατωτέρω ὑπάρχουσι δύο ἐγκάρσιοι βραχίονες Β' καὶ Β'' διευθυνόμενοι ἀμρότεροι πρὸς βορρᾶν. Ὁ δὲ καθέτως τοὺς βραχίονας τούτους συνδέων τοίχος Β'' φαίνεται μὲν ὅτι εἶνε καὶ αὐτὸς σύγχρονος πρὸς ἐκείνους, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς ἀποσθρώσεως τῶν λίθων καὶ τοῦ μικροῦ μήκους τοῦ ἀνεσκαμμένου μέρους αὐτοῦ ἢ κατασκευὴ αὐτοῦ δὲν διακρίνεται καλῶς. Μεταξὺ τῶν βραχιόνων Β' καὶ Β'' ὁ τοίχος Ββ φαίνεται ὄχι δισκελῆς, ἀλλ' ἀπλοῦς, διότι τὸ δεύτερον σκέλος ἀπεκόπη, ἵνα καταστῇ εὐρυχωρότερον τὸ δωμάτιον Μ τοῦ ἐν ὑστέροις χρόνοις προσοικοδομηθέντος μεγάλου κτιρίου, οὗ μέρος μόνον ἀνεσκάφη ἤδη. Τὰ ἔχνη τῆς ἀποκοπῆς τοῦ δευτέρου σκέλους εἶνε εὐδιάκριτα καὶ ἐπὶ τοῦ τοίχου Β' καὶ ἐπὶ τοῦ Β''. Περαιτέρω δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἐν τῇ παρακειμένῃ ἀμπέλῳ ἀνευρέθησαν πάλιν τὰ δύο σκέλη εἰς ἀπόστασιν 30 μέτρων ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸν λόφον τέρματος τῆς ἀνασκαφῆς ἐκτεινόμενα καὶ ἔτι περαιτέρω. Ἡ παρὰ τὸ ἀνάλημμα Α' θύρα ἐπὶ τοῦ σκέλους Β εἶνε πιθανῶς ὄχι ἀρχαιοτέρα τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, διότι οἱ λίθοι τοῦ τοίχου εἶνε ὄλως σκαιῶς καὶ βαρβάρως ἀποκεκομμένοι· ὡς κατώφλιον δ' αὐτῆς ἐχρησίμευε μαρμαρίνη πλάξ μετὰ δύο κυκλοτερῶν ὀπῶν ἐξ ἐπιστομίου ὑπονόμου τινος, ὡς φαίνεται, εἰλημμένη.

Ὁ δισκελῆς τοίχος Ββ εἶνε ᾠκοδομημένος ἐκ τετραγώνων πωρίων λίθων, κάλλιστα πρὸς ἀλλήλους συνηρμοσμένων ἄνευ συνδέσμων καὶ κολλητικῆς τινος ὕλης, καὶ μετ' αὐλάκων κατὰ τὰς ἀρμογάς. Οἱ λίθοι ἔχουσι μῆκος μὲν 1,28 μ., ὕψος δὲ 0,50, καὶ πᾶχος 0,55-0,60. Μόνον δὲ ἔνθα πρὸς τὸν δισκελῆ τοίχον συνάπτεται ὁ πλάγιος αὐτοῦ βραχίον Β', οἱ δ' ἄρτιοι τὸν ἀριθμὸν δόμοι αὐτοῦ εἰσχωροῦσιν ἐντὸς τοῦ σκέλους Β, ὥστε ἐνῶ πάντες οἱ ἄλλοι λίθοι τοῦ σκέλους Β εἶνε παρὰ μῆκος ᾠκοδομημένοι, μόνον οἱ ἐκ τοῦ βραχίονος Β' προερχόμενοι φαίνονται ὡς ᾠκοδομημένοι *φορμηθόν*, εἶνε τεθειμένοι ὑπὲρ αὐτοὺς μείζονες λίθοι ἔχοντες μῆκος 1,70 μ.

Ἡ ἀρίστη κατασκευὴ τοῦ δισκελοῦς τοίχου, εἰς ἄκρον διαφέρουσα τῶν ἀναλλημάτων καὶ τοῦ τοίχου Γ, τὸ ὑπερβαῖνον κατὰ

πολὺ τὴν ἑκτασιν τοῦ θεάτρου μέγεθος αὐτοῦ καὶ ἡ λίαν ἐπιμελημένη κατάξεις τῆς πρὸς νότον προσόψεως τοῦ σκέλους Β ὄχι μόνον ἔξω τοῦ ἀναλήμματος (1), ἀλλὰ καὶ ἔσω αὐτοῦ, ἔνθα ἐκαλύπτετο ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ πρανοῦς τῶν ἐδωλίων, καταδεικνύουσιν ὅτι ὁ τοίχος οὗτος εἶνε πολὺ παλαιότερος τοῦ θεάτρου, προερχόμενος ἐξ ἄπαντος ἐκ τοῦ Ε' αἰῶνος· κατὰ δὲ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ θεάτρου ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ἐπέρειςιν τῶν ἐδωλίων τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος, ὕστερον δὲ καὶ τῶν παρακειμένων τεσσάρων δωματίων τοῦ πρὸς βορρᾶν ἐκτεινομένου ἐτέρου οἰκοδομήματος.

Ἡ κρηπὶς τοῦ σκέλους Β ἔξωθεν τοῦ ἀναλήμματος εἶνε ἀκατάξεστος καὶ τεθεμελιωμένη ἐντὸς λάκκου ἐν τῷ βράχῳ ἐσκαμμένου· ὑπὲρ αὐτὴν δὲ σώζονται τρεῖς δόμοι (2), πέρα δὲ τοῦ ἀναλήμματος πέντε καὶ κατὰ τὸ πέρασ τοῦ τοίχου πρὸς τὸν λόφον καὶ τινες λίθοι ἐκ τεσσάρων ἀνωτέρων δόμων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ φυσικὸν ἔδαφος ἀνυψοῦται βαθμηδὸν πρὸς τὸν λόφον, ἡ κρηπὶς δὲν ἐκτείνεται καθ' ἅπαν τὸ μῆκος τοῦ τοίχου, ἀλλ' ἐκλείπει ὀλίγον ὑπὲρ τὰ τέσσαρα μέτρα πέρα τοῦ ἀναλήμματος· ἐκείθεν δὲ ἄρχεται προεξέχων ὡς κρηπὶς ὁ πρῶτος δόμος μέχρις ἑννέα σχεδὸν μέτρων ἀπὸ τοῦ ἀναλήμματος, περαιτέρω δὲ ἐπὶ δύο μέτρα καταλαμβάνει θέσιν κρηπίδος ὁ δεῦτερος δόμος, καὶ τέλος 10,50 μ. ἀπὸ τοῦ ἀναλήμματος μένουσιν ἀκατάξεστοι καὶ προέχοντες καὶ οἱ τρεῖς ὑπερκείμενοι δόμοι (3). Ἀκατάξεστοι ὡσαύτως εἶνε καὶ οἱ κατὰ τὸ πρὸς τὸν λόφον πέρασ τοῦ τοίχου σωζόμενοι λίθοι τῶν τεσσάρων ὑπερκείμενων δόμων. Ἐν μεταγενεστέροις δὲ χρόνοις ἵνα κατασκευασθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ἐπίπεδον τὸ δάπεδον τοῦ πρὸς βορρᾶν προσοικοδομηθέντος κτιρίου ἐγένετο χρεῖα νὰ ἐσκαφῇ τὸ φυσικὸν ἔδαφος ἐν μέρει καὶ ὑπὸ τὰ θεμέλια τοῦ δισκελοῦς τοίχου, ἔνθα οἱ κατώτατοι δόμοι ἐπέλειπον. Ἴνα μὴ δὲ μείνῃ ὁ τοίχος μετέωρος καὶ κατολισθήσῃ, κατεσκευάσθη τὸ μὲν δάπεδον τοῦ δωματίου Μ' κατὰ ἓνα ἀναβαθμὸν ὑψηλότερον τοῦ

(1) Ὡς ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τῶν λίθων δύναται τις εὐκόλως νὰ ἐκλάβῃ τὸ μέρος τοῦτο ὡς ἀκατάξεστον.

(2) Ὑπὲρ τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου Μ ὑπερέχουσι μόνον δύο.

(3) Πρὸβλ. τοὺς ἀριθμοὺς 1, 2, 3 ἐν τῷ σχεδιαγραφήματι.

Μ', τὸ δὲ τοῦ μ ἕνα προσέτι ἀναβαθμὸν ὑψηλότερον τοῦ Μ''· ἐν δὲ τῷ δωματίῳ μ, ἐπειδὴ πλείονες ἦσαν οἱ ἐπιλείποντες δόμοι, κατεσκευάσθη προσέτι παρὰ τὸ σκέλος β ἢ βαθμῖς ν (ὕψος αὐτῆς 0,20 μ.), ὑπεβλήθησαν δὲ ὑπὸ τὰ θεμέλια τοῦ σκέλους β καὶ ὑποστηρίγματα ἐκ παντοίων λίθων(1) ἔχοντα ὕψος 0,75-0,85 μ. ὑπὲρ τὴν βαθμίδα ν. Ἔνεκα τῆς βαθμιαίας ἀνυψώσεως τοῦ δαπέδου τῶν δωματίων τούτων, ἡ κρηπίς τοῦ σκέλους β εἶνε ὁρατὴ μόνον ἐν τῷ δωματίῳ Μ' ἐκτεινομένη καὶ ἐπὶ τοῦ ἐγκαρσίου βραχίονος Β'· μένει δὲ ἀκατάξεστος ἡ πρόσοψις τοῦ σκέλους β ἐν τῷ δωματίῳ μ πᾶσα, ἐν δὲ τῷ Μ'' κατὰ τὸ μέγιστον μέρος, καὶ μόνον ἐν τῷ Μ' εἶνε πάντες οἱ ὑπὲρ τὴν κρηπίδα δόμοι τοῦ τε σκέλους β καὶ τοῦ βραχίονος Β' κατεξεσμένοι. Ἡ δὲ πρὸς τὸ δωμάτιον Μ πρόσοψις τοῦ βραχίονος Β' εἶνε πᾶσα ἀκατάξεστος.

Πρὸς τίνα σκοπὸν ἀνηγέρθη ὁ μέγας οὗτος καὶ στερεώτατος δισκελῆς τοίχος εἶνε ἀδύνατον νὰ εἴπη τις μετὰ βεβαιότητος, πρὶν ἀνασκαφῇ καθ' ἅπαν αὐτοῦ τὸ μῆκος· ἐκ τοῦ ἤδη δ' ἀνεσκαμμένου μέρους αὐτοῦ μία μόνη εἰκασία φαίνεται ἡμῖν πιθανή, ἥτοι ὅτι ἀνήκει εἰς στάδιόν τι ἢ γυμνάσιον κείμενον ἐν τῇ πρὸς βορρᾶν τοῦ θεάτρου κοιλάδι(2). Ἐν δὲ τῷ πρὸς νότον τοῦ τοίχου τούτου χώρᾳ, ἐνθα ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐκδομοήθη τὸ θεάτρον, φαίνεται ὅτι οὐδὲν κτίριον ὑπῆρχε πρότερον.

Ἐκ τῶν παρόδων τοῦ θεάτρου μόνον ἡ δεξιὰ σώζεται ὁπωσοῦν καλῶς, ἡλλοιωμένη καὶ αὐτὴ ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ ὀχетеῦ Φ'. Τὸ δεξιὸν μέρος τῆς παρόδου ταύτης εἶνε ὑψηλότερον τοῦ ἀριστεροῦ, καὶ ἔχει εἰς τὸ εὐθὺς ὀπισθεν τῶν περὶ τὴν ὀρχήστραν ἀνακλινητῶν κείμενον διάζωμα, τὴν κυριωτάτην

(1) Εἴς εἶνε τμήμα βάσεως ἰωνικοῦ κίονος.

(2) Πρὸς δὲ, ὅσα λέγει περὶ τοῦ θεάτρου τῆς Αἰγίνης ὁ Πausanias Β, XXIX, 11.

δίοδον διὰ τοὺς θεατάς. Πρὸ αὐτοῦ ἔξω τοῦ ἀναλήμματος κείται ὁ ἀναβαθμὸς λ, πρὸς ὃν ἀντιστοιχεῖ μετὰ τὸ ἀνάλημμα ὄλως ταπεινὴ μαρμαρινὴ βαθμὶς πρὸ τῆς κλίμακος Κ. Τὸ ἀριστερὸν ταπεινότερον μέρος ἤγεν εἰς τὴν ὄρχήστραν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀνακλιντήρια διὰ τριῶν, ὡς φαίνεται, βαθμίδων, ἐξ ὧν διεσώθη μόνον ἡ κατωτάτη υ.

Ἡ ὄρχήστρα εἶνε τμήμα κύκλου μετὰ ἀκτίνας 8,90 μ., οὗ τὸ κέντρον κείται 0,40 ἐντεῦθεν τῆς γραμμῆς τοῦ ὑποσκηνοῦ, παρακολουθοῦσι δὲ τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ τὰ ἀνακλιντήρια καὶ τὰ ἐδώλια καθ' ἅπασαν αὐτῶν τὴν ἔκτασιν. Πρὸς τὸ λογεῖον φαίνεται ὅτι δὲν συνεκοινῶνει, διότι ἐπὶ τῆς μαρμαρινῆς βάσεως τοῦ ὑποσκηνοῦ, ἥτις κατὰ τὸ μέγιστον μέρος διεσώθη, οὐδὲν ἔχνος κλίμακος φαίνεται. Δὲν ἀνευρέθη ὡσαύτως οὐδὲ ἐπίστρωσις οὐδεμία, ἴσως διότι ὁ χῶρος ἦτο πολλάκις ἔν τε ἀρχαιοτέροις καὶ νεωτέροις χρόνοις ἀνεσκαμμένος

Τὰ ἐδώλια εἶνε κατεσκευασμένα ἐκ λευκοῦ μαλακωτάτου καὶ εὐχερῶς ἀποσαθρομένου μαρμάρου, ὁποῖον καὶ νῦν ἀνορύσσεται ἐν τῇ ὄχι πολὺ τοῦ Γυθείου ἀπεχούσῃ *Παγαρέα*, ὡς ἔμαθον παρὰ τῶν ἐγχωρίων (1). Ἔνεκα τῆς κακῆς ποιότητος τοῦ μαρμάρου ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἀπεκόπη μέρος τοῦ νωτιαίου προσκλίντρου τοῦ παρὰ τὴν μεσαίαν κλίμακα ἀνακλιντηρίου, καὶ προσεδέθη διὰ σιδηρῶν δεσμῶν, ὧν τὰ ἔχνη διεσώθησαν μέχρι τοῦδε. Διαίρεται δὲ τὸ κοῖλον εἰς τέσσαρας μόνον κερκίδας, ὧν αἱ ἄκραι εἶνε ἱκανῶς μεγαλήτεραι τῶν μέσων. Ἐκ δὲ τῶν πέντε κλιμάκων κάλλιστα διετηρήθη ἡ δευτέρα μετὰ τὸ ἀριστερὸν ἀνάλημμα Κ' καὶ ἡ μεσαία Κ'', κάκιστα δὲ αἱ παρὰ τὰ ἀναλήμματα Κ καὶ κ'. Ὁ ἄξων τῆς μεσαίας κλίμακος ἀκολουθεῖ τὴν διεύθυνσιν τῆς διὰ τοῦ κέντρου τῆς ὄρχήστρας εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ ὑποσκηνοῦ ἀγομένης καθέτου, αἱ δὲ δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν τῆς μεσαίας κλίμακος ἀκολουθοῦσι τὴν διεύθυνσιν ἐτέρων ἀκτίνων τοῦ κύκλου τῆς ὄρχήστρας, αἱ δὲ ἀκρόταται δύο τὴν διεύθυνσιν τῶν

(1) Ἐν τῇ *Expédition scientifique, Section des Sciences physiques*, I σελ. 444 (Atlas, 2 Série, Géologie, Pl. X, 1 a καὶ b) ἀναφέρονται αὐτόθι λατομεῖα ἐρυθροῦ μαρμάρου. Πρβλ. καὶ Philippson, *Der Peloponnes I* σελ. 223.

ἀναλημμάτων. Τὸ πλάτος τῶν κλιμάκων εἶνε 0,70-0,75 μ.

Τὴν ὀρχήστραν περιβάλλει σειρά λιτοτάτων ἀνακλιντηρίων οὔτε εἰς χωριστὰς ἔδρας διαιρουμένων, οὔτε πλάγια ἀντερείσματα ἐχόντων κατὰ τὰ ἄκρα, συνισταμένων δὲ ἐκ λίθων ὄλως διαφόρου μεγέθους (0,80-2,00 μ.) (1). Ἐπὶ τοῦ νοτιαίου προσκλίντρου ἐνὸς τούτων παρὰ τὴν μεσαίαν κλίμακα ἀναγινώσκειται ἀμελέστατα κεχαραγμένη ἢ ἐπιγραφή

ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ

Ἄντιγονου, ἐξ ἧς ἀποδεικνύεται ὅτι αἱ ἐπὶ τῶν ἀνακλιντηρίων θέσεις δὲν ἦσαν προωρισμέναι ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως, ἀλλὰ παρεχωροῦντο καὶ εἰς ἰδιώτας. Ἐκ τῶν ἀνακλιντηρίων τούτων ἐλλείπουσι τὰ μεταξὺ τῶν κλιμάκων κ καὶ Κ', ἀφαιρεθέντα ἤδη πρὸ μακροῦ χρόνου, ὡς ἐφαίνετο κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐκ τοῦ συμπαγοῦς τῶν ἐπικειμένων χωμάτων. Στηρίζονται δὲ τὰ ἀνακλιντήρια ἐπὶ ὑποστρώματος ἐκ χαλίκων καὶ ἀμμοκονίας, ὅπερ ἐκτείνεται καὶ περαιτέρω ὑπὸ τὸ διάζωμα καὶ τὰ ἐδῶλια.

Τὸ ὅπισθεν τῶν ἀνακλιντηρίων διάζωμα ἔχει πλάτος 0,90 μ. περίπου, καὶ εἶνε ἐπεστρωμένον διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, αἵτινες ἐλλείπουσι μόνον ἔνθα καὶ τὰ ἀνακλιντήρια, ἧτοι μεταξὺ τῶν κλιμάκων κ καὶ Κ'. Ἀνωτέρου δὲ τινος διαζώματος οὐδὲν ἔχνος διεσώθη. Ἐκ τῶν κοινῶν ἐδωλίων διετηρήθησαν πλήρεις μόνον αἱ τρεῖς μετὰ τὸ διάζωμα σειραὶ (2), ἕτεραι δὲ πέντε σειραὶ ὑπὲρ τὰς πρώτας τρεῖς διεσώθησαν μόνον ἐν μέρει. Διακρίνονται δὲ προσέτι ἔχνη καὶ ἐνάτης σειρᾶς καὶ δεκάτης, λίθοι δὲ τινες ἐκτετοπισμένοι κεῖνται καὶ εἰς μεγαλύτερον ὕψος, ἀλλ' οὐδεὶς κατὰ

(1) Κατατομὴν αὐτῶν ἴδε ἐν τῷ πίνακι τοῦ σχεδιαγραφήματος. Οἱ πλεῖστοι τῶν λίθων ἔχουσι μέγεθος 1,80 μ.

(2) Δίθοι τινὲς τῆς τρίτης σειρᾶς παρὰ τὴν κλίμακα Κ' εἶνε ἐκτετοπισμένοι.

χώραν (1). Δυστυχῶς δὲ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναζητηθῶσι δι' ἐπιμελοῦς ἀνασκαλεύσεως πάντα τὰ τυχόν σωζόμενα ἔγνη ἐκ τῶν ἀνωτέρων σειρῶν, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν μέχρι τίνος ὕψους ἐξετείνοντο τὰ ἐδῶλια. Μέγα μέρος τῶν ἐδῶλιων ἰδίως κατὰ τὸ μέσον τοῦ κοίλου φαίνονται καταστραφέντα ἢ ἐκτοπισθέντα ἐκ μεγάλων ὄγκων γῆς καταπεσόντων ἐκ τῶν κλιτύων τοῦ ὑπερκειμένου λόφου.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν ἐδῶλιων διαιρεῖται εἰς δύο ζώνας, ὧν ἡ ὀπισθία χαμηλοτέρα χρησιμεύει ὡς ὑποπόδιον τῶν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ βῆθρῳ καθημένων, ἡ δὲ προσθία ὡς ἔδρανον, ὅπερ ἔχει πάλιν πλατεῖαν καὶ ἀβαθῆ σκαφοειδῆ κοιλότητα. Κοίλη ὡσαύτως εἶνε καὶ ἡ ὀρθία πλευρὰ τῶν ἐδῶλιων (2). Τὸ ὕψος αὐτῶν εἶνε μόνον 0,36 μ., ἥτοι ἔχουσι τὸ κατώτατον ὄριον τοῦ κατὰ Βιτρούβιον κανονικοῦ ὕψους (3), τὸ δὲ πλάτος 0,70, ἐξ οὗ 0,30 μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἔδρανον, 0,40, δὲ εἰς τὸ ὑποπόδιον. Ἐν τούτοις πολλαχοῦ τοῦ κοίλου εἴτε ὀλόκληρα τμήματα ἐδῶλιων μεταξὺ κλιμάκων, εἴτε καὶ μόνον εἰς ἡ δύο λίθοι ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ἅπασαν τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν ἐπίπεδον, ἀναμφιβόλως διότι τὸ θέατρον κατελείφθη ἡμιτελές, ἐξ οὗ καὶ οὔτε ἐν γένει τὰ μάρμαρα τοῦ κοίλου εἶνε καλῶς κατεξεσμένα, οὔτε τὰ ἐκατέρωθεν τῶν κλιμάκων ἄκρα τῶν ἐδῶλιων εἶνε κατ' εὐθείαν γραμμὴν κατατετημημένα, καὶ τινες λίθοι παρὰ τὴν κλίμακα Κ' διατηροῦσιν ἀκόμη προέχοντα τμήματα τοῦ προσέργου (γερμ. Werkzoll). Εἰς δύο σημεία τῆς τετάρτης ἀπὸ τοῦ διαζώματος σειρᾶς τῶν ἐδῶλιων ἐπὶ τῆς ὑπὲρ τὸ κοῖλον μέρος τῆς ὀρθίας

(1) Καὶ ἐν παλαιότεροις χρόνοις δὲν φαίνονται ὅτι διεσώζοντο περισσότερα. Πρὸλ. Leake, Travels in the Morea I, σελ. 244, Expéd. scient. III, σελ. 52, Ross Wanderungen in Griech. II, σελ. 233. Ἡ ὑπὸ Lebas (Revue arch. 1845 σελ. 207: Les Gradins subsistaient en grand nombre lors de notre passage, mais ne subsistent probablement déjà plus, car au moment où nous visitâmes ce lieu, le propriétaire était occupé à les briser, pour en débarasser sa vigne. Πρὸλ. Curtius Peloponn. II σελ. 270) μνημονευομένη καταστροφή ἐδῶλιων φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο σπουδαία.

(2) Κατατομὴν αὐτῶν ἴδε ἐν τῷ σχεδιαγραφήματι.

(3) Vitruv. V, 6, 3. Albert Müller ἐν Hermann's Lehrbuch d. gr. Antiqu. III σελ. 31.

αὐτῶν πλευρᾶς στενῆς ταινίας ὑπάρχουσιν ἀμελῶς κεχαραγμένα γράμματα, ὡς σημεῖα ἐξ ἄπαντος ὑπὸ τῶν τεκτόνων τεθειμένα, ἧτοι παρὰ μὲν τὴν κλίμακα κ ΜΑ, περαιτέρω δὲ πρὸς τὴν μεσαίαν κλίμακα ΑΜ ἢ ΑΝ. Πολλαχοῦ δὲ τὰ ἐδῶλια φέρουσι προσέτι κατὰ τὸ πρόσθιον χεῖλος ὅπας ἐκ τοῦ ἐδράνου εἰς τὸ ὑποκάτω κοῖλον διηκούσας, ἐχούσας δὲ διάμετρον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν μικράν, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ μεγάλην (0,10 περίπου). Πρὸς ἐκροὴν τῶν ὑδάτων ἀναμφιβόλως δὲν ἐχρησίμευον, διότι καὶ ὀλίγαι εἶνε ἀναλόγως τῆς περιμέτρου τῶν ἐδωλίων καὶ ὅλως ἀτάκτως διανενημένα καὶ ὑπερμέτρως εὐρεῖαι τινὲς ἐξ αὐτῶν· πρὸς δὲ τούτοις καὶ διότι δύο κατὰ τὴν μεσαίαν κλίμακα αὐτῶν εὐρύταται τῶν ἄλλων ὑπάρχουσιν ἐπὶ ἐδωλίων ἐχόντων ὅλως ἐπίπεδον τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν, μία δὲ καὶ ὄχι ἐπὶ τοῦ χεῖλους, ἀλλ' ἐπὶ τῆς βάσεως τῶν ἀνακλινηρίων. Πιθανώτερον φαίνεται ὅτι προέρχονται ἐξ ὅλως μεταγενεστέρων χρόνων, χρησιμεύσασαι ἵνα ἐξ αὐτῶν προσδένωνται διὰ σχοινίων κατοικίδια ζῶα βόσκοντα αὐτόθι (1).

Ἐκ γλυπτῶν ἔργων διακοσμούντων τὸ θέατρον οὐδὲν εὐρέθη. Μνημονεύεται δὲ μόνον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ὅτι ἔτη τιὰ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀνευρέθη ἀγαλμά τι πωληθὲν εἰς τινα Ἄγγλον ἀντὶ πυρίτιδος (2).

Ἐκ δὲ τοῦ πρὸς βορρᾶν τοῦ δισκελοῦς τοῖχου οἰκοδομήματος ἧτο γνωστὴ ἀπὸ πολλοῦ ἡ ἀψὶς Ν (3), κατεσκευασμένη ἐκ με-

(1) Οὐδ' αὖ ἐπὶ τῶν ἐδωλίων καὶ τοῦ λογείου τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου εὐρεῖται ὅπαι φαίνονται ἐπιδεχόμεναι διάφορον ἑρμηνείαν.

(2) Τὴν παράδοσιν ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Ross, *Wanderungen in Griech.* II σελ. 233.

(3) Ross, *Wanderungen in Griech.* II σελ. 233: Hart an der Rückseite des linken (nördlichen) Flügels des Theaters ist ein kreisrundes

γάλων τετραγωνικῶν πωρίνων λίθων ἀνίσου μεγέθους, μεταξύ τῶν ὁποίων εἶνε παρεμβεβλημένοι καὶ μικρότεροι πρὸς ἰσοπέδωσιν τῶν δόμων· ἡ δὲ θολωτὴ στέγη αὐτῆς ἐξ ὀπτοπλίνθων. Ἐκ τῆς ἤδη γενομένης ἀνασκαφῆς κατεδείχθη ὅτι ἡ ἀψίς αὕτη εἶνε μέρος μεταγενεστέρου οἰκοδομήματος μεγάλου, ἐντὸς τοῦ παλαιότερου σταδίου ἢ γυμνασίου κτισθέντος καὶ οἰκήματα χρήσιμα εἰς ἐκεῖνο πιθανῶς περιέχοντος. Πάντες οἱ τοῖχοι τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἐκτὸς τῶν ἐκ τοῦ παλαιότερου προερχομένων θ , B' καὶ B'' εἶνε κακῆς κατασκευῆς, ὁ μὲν Π ἐξ ὀπτῶν πλίνθων, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ μικρῶν λίθων καὶ ἀμμοκονίας οὐδαμῶς διαφέροντες τῶν κοινοτάτων σημερινῶν τοίχων. Πάντες δὲ εἶνε καὶ ὄλως ἀσυμμέτρως κατασκευασμένοι, ὥστε ἐνῶ ἡ θύρα π' εἶνε 1,19 μ. πλατεῖα, αἱ π καὶ π'' εἶνε μόνον 1,00, ἡ διεύθυνσις τῶν τοίχων O καὶ P δὲν εἶνε παράλληλος πρὸς τὸν δισκελῆ τοίχον (ὅθεν τὸ πλάτος τοῦ δωματίου μ εἶνε παρὰ μὲν τὴν ἀψίδα 5,10 μ., παρὰ δὲ τὰς παραστάδας ξ καὶ ξ' 5,30, τοῦ δὲ M' τὸ πλάτος εἶνε παρὰ μὲν τὸν Π 4,10, παρὰ δὲ τὸν B' 4,35), ἡ δὲ ἀψίς N δὲν ἀποτελεῖ κανονικὸν τόξον κύκλου, ἀλλ' εἶνε ὀκοδομημένη παρὰ μὲν τὸν δισκελῆ τοίχον μετὰ μικροτέρας ἀκτίνος, κατὰ δὲ τὸ ἀντίθετον ἄκρον μετὰ μεγαλητέρας. Ἡ πλημμελὴς αὕτη κατασκευὴ τῶν τοίχων καθιστᾷ φανερόν ὅτι τὸ οἰκοδόμημα εἶνε ἱκανὸν χρόνον νεώτερον τοῦ θεάτρου, ἤτοι ὅτι προέρχεται ἐκ τῶν ἐσχάτων Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Ἐκ τῆς στέγης τῶν δωματίων τούτων οὐδὲν ἔχνος διεσώθη πλὴν τοῦ καλύπτοντος τὴν ἀψίδα N ἡμιθολίου. Ἐν τούτοις ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν τοίχων εἶνε πιθανώτατον ὅτι τὸ μὲν δωμάτιον μ ἐστεγαζέτο ὑπὸ σταυροειδοῦς θόλου στηριζομένου ἐπὶ τῶν παραστάδων ξ καὶ ξ' καὶ ἐπὶ τῶν ἀπέναντι περάτων τῆς ἀψίδος, τὸ δὲ δωμάτιον M'' διὰ θόλου ἡμικυλινδρικοῦ στηριζομένου

Gebäude aus Quadern, von dreizehn bis vierzehn Fuss im Durchmesser, und bis an die aus Ziegeln gewölbte Decke, von der aber nur ein Theil erhalten ist, jetzt (bei verschüttetem Boden) etwa zehn Fuss hoch. Inwendig war es mit Stuck überzogen, an welchem man noch einige Spuren von Farben wahrnimmt. Πρὸς καὶ Expéd. Scient., Leake-Curtius ἐνθὰ ἀνωτέρω.

ἐπὶ τῶν παραστάδων Ξ' καὶ Ξ'' καὶ ἐπὶ τοῦ δισκελοῦς τοίχου, καίτοι ὀπτόπλινθοι δυνάμεναι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκ τῆς στέγης καταπεσοῦσαι δὲν εὐρέθησαν εἰμὴ ὀλίγισταί καὶ αὐταὶ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων τῆς ἐπιχώσεως. Περὶ δὲ τῆς στέγης τῶν ἐτέρων δύο δωμάτων οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν. Τὸ στεγάζον τὴν ἀψίδα N ἡμιθόλιον δὲν σώζεται ὀλόκληρον· ἐν τούτοις τὸ ὕψος αὐτῆς μέχρι τοῦ ἀνωτάτου σημείου τοῦ ἡμιθολίου φαίνεται ὅτι ἦτο 4,50 μ. Ὁ τοῖχος Ξ σώζεται εἰς ὕψος 2,60 μ.

Μεταξὺ τῆς παραστάδος ξ καὶ τοῦ ἀπέναντι αὐτῆς πέρατος τῆς ἀψίδος ἐκτείνεται ἡ βαθμὶς ν κτισθεῖσα, ὡς εἶπομεν ἤδη, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ δισκελοῦς τοίχου· ἀντικρὺ παρὰ τὸν τοῖχον O οὐδεμία βαθμὶς ὑπάρχει. Ὡσαύτως καὶ ὑπὸ τὴν ἀψίδα N ἐκτείνεται καθ' ἅπαν τὸ βάθος αὐτῆς ἑτέρα βαθμὶς ν' ἰσοῦψῆς πρὸς τὴν πρώτην.

Ὁ τοῖχος O εἶνε λεπτός καὶ κακῶς ἐκτισμένος ὡς μέλλων νὰ μὴ βαστάζῃ βάρος. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει στενὸν καὶ ταπεινὸν θυρίδιον o (εὖρος αὐτοῦ 0,63, ὕψος 1,90), δι' οὗ ἐξέρχεται τις εἰς ἕτερον δωμάτιον, οὗ μικρότατον μόνον μέρος ἦτο δυνατόν νὰ ἀνασκαφῆ. Τὸ δάπεδον αὐτοῦ κεῖται βαθύτερον τοῦ δωματίου μ.

Τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου μ μετ' ἀμφοτέρων τῶν βαθμίδων εἶνε ἐπιστρωμένον διὰ ψηφοθετήματος καλῆς ἐργασίας, κατεστραμμένου μὲν σχεδὸν ἐντελῶς ἐπὶ τῶν βαθμίδων, ὅχι κακῶς δὲ διασωζομένου ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μέρους. Δυστυχῶς μεταξὺ τῶν κατεστραμμένων μερῶν εἶνε καὶ τετράγωνος χώρα ἐν τῷ μέσῳ, ἐν ἧ' ἐκ τῶν σωζομένων λειψάνων φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε παράστασις μετὰ ζφδίων, ἐνῶ τὸ λοιπὸν μέρος ἅπαν ἔχει μόνον κοσμήματα. Ὡσαύτως καὶ τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου M' καλύπτεται ὑπὸ ἑτέρου ψηφοθετήματος ἐπίσης καλῆς ἐργασίας καὶ ἐπίσης καλῶς διατηρημένου, ἐκτεινομένου δὲ διὰ τῆς μεταξὺ τῶν παραστάδων Ξ' καὶ Ξ'' πλατείας θύρας πέρα ὑπὸ τὰ χῶματα τῆς παρακειμένης ἀμπέλου. Μόνον ἐν τῷ δωματίῳ M' οὐδὲν ἔχον ἐπιστρώσεως ἀνευρέθη, φαίνεται δ' ὁμως ἐκ τῆς θύρας π ὅτι τὸ δάπεδον αὐτοῦ ἦτο ταπεινότερον τοῦ M' . Ἐντὸς τοῦ δωματίου M' παρὰ τὸν δισκελῆ τοῖχον καὶ εἰς ἱκανὸν ὕψος ἀπὸ

τοῦ ἐδάφους εὐρέθη αὐτοσχέδιος τάφος μικροῦ παιδίου ἐσκαμμένος ἐντὸς τῶν χωμάτων καὶ καλυπτόμενος διὰ μαρμαρίνης πλακός, ἐντὸς δ' αὐτοῦ τρία εὐτελῆ ἀγγεῖα.

Ἡ θύρα π εἶνε ἀπωκοδομημένη διὰ τοίχου κάκιστα ἐκτισμένου διὰ μικρῶν λίθων ἀναμίκτων μετὰ χώματος καὶ ἀμμονίας (1) οὐ μέρος κατέπεσεν ἅμα τῇ ἀνασκαφῇ ἔνεκα τῆς κακῆς κατασκευῆς. Ὁ τοίχος οὗτος κάτω μὲν εἶνε ἰσοπαχῆς πρὸς τὸν τοῖχον Π, ἄνω δὲ γίνεται λεπτότερος σχηματίζων ἐντὸς τοῦ δωματίου Μ' ἀβαθῆ κόγχην ὕψους 1,58. Ἐνεκα τοῦ τοίχου τούτου διετηρήθη καὶ τὸ ἐξ ὀπτοπλίνθων τοξοειδῆς ὑπέρθυρον τῆς θύρας ταύτης, ἧς τὸ ὕψος ἐκ τοῦ δωματίου Μ'' εἶνε 2,50 μ. Ἡ ἀποικοδόμησις δὲ ἐγένετο βεβαίως συγχρόνως ἢ ὄχι πολὺ μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ οἰκοδομήματος, διότι τὸ ἐπὶ τῆς πρὸς τὸ δωμάτιον Μ'' προσόψεως τῆς ἀπωκοδομημένης θύρας ἐπίχρισμα καλύπτει ἕτερον ἐπίχρισμα, ὅπερ εὐρέθη καὶ ἐν τῷ δωματίῳ μ ἐπὶ τοῦ δισκελοῦς τοίχου.

Ἐν τῷ δωματίῳ Μ'' κατεσκευάσθη μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ κτιρίου κάμιнос κεραμευτικὴ καλύπτουσα τὸ ψηφοθέτημα ἴσως καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τοῦ δωματίου τούτου· κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ὅμως δισώζετο μόνον τὸ μέρος μ'. Πάντες οἱ τοῖχοι τῶν τριῶν τούτων δωματίων εἶνε ἐπικεχρισμένοι διὰ μαρμαροκονίας μετ' ἐντοιχιῶν γραφῶν ἔχουσῶν κοσμηματικὸν χαρακτῆρα· οὐδαμοῦ φαίνεται οὐδὲ ἶχνος ἀγιογραφίας οὐδ' ἄλλο τι λείψανον δηλοῦν ὅτι ὁ χώρος οὗτος ὑπῆρξέ ποτε ἐκκλησία, ὡς πιστεύουσιν οἱ Γάλλοι τῆς *Expédition scientifique* (2). Ἡ κάλλιστα διατηρηθεμένη γραφὴ ἐσώθη ἐπὶ τῆς πρὸς τὸ δωμάτιον μ προσόψεως τοῦ τοίχου Ξ συνισταμένη ἐκ ποικιλοχρῶμων τριγῶνων καὶ ὀρθογωνίων κατ' ἀπομίμησιν τῆς διὰ μικρῶν πλακῶν ἐπιστρώσεως τῶν δαπέδων καὶ ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τῆς παραστάδος ξ ἀπομιμουμένη πράσινον μάρμαρον.

(1) Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν ἐντετοιχισμένα καὶ ὀστᾶ ἀνθρώπου, σπόνδυλοι, λεκάνη, μηροί, κνήμαι.

(2) III σελ. 52: *restent quelques traces d'une peinture datant du moyen âge, et faites sans doute à l'époque où le monument aura servi d'église.*

Ἐν δὲ τῷ ἡμιθολίῳ τῆς ἀψίδος Ν διεσώθη μὲν τὸ ἐπίχρισμα, ἀλλ' αἱ ἐπ' αὐτοῦ γραφαὶ ἐγένοντο ἤδη ἐξίτηλοι· ὡς ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ μάθω παρὰ τῶν ἐγχωρίων, δὲν διέφερον τῶν ἄλλων κατὰ τὸν χαρακτῆρα. Ἐν δὲ τῷ ἡμικυλινδρικοῦ τοίχῳ αὐτῆς διεσώθησαν κάκιστα διατηρούμενα λείψανα γραφῆς, ἐξ ἧς διακρίνεται τοξοειδῆς ταινία διηρημένη διὰ τεθλασμένης γραμμῆς εἰς ἰσομεγέθη τρίγωνα τὰ μὲν λευκά, τὰ δὲ βαθύς κυανοῦ χρώματος προσεγγίζοντος πρὸς τὸ μέλαν. Ἐκατέρωθεν αὐτῆς διακρίνονται χρώματα ἐρυθρὰ καὶ λευκά. Ὁ τοῖχος Ο φαίνεται ὅτι εἶχεν ὅλως ἰδιαιτέραν γραφὴν μετὰ λευκοῦ καὶ ροδίνου χρώματος, ἐξ ἧς διεσώθησαν ἀμυδρότατα ἔχνη. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐτέρῃ πλευρᾷ αὐτοῦ ὅπισθεν τοῦ θυριδίου ο διεσώθη κάλλιστα κοσμηματικὴ ὡσαύτως γραφὴ κατὰ πομπηϊανὸν ρυθμὸν, τῆς ὁποίας ὅμως μόνον μικρότατον μέρος ἦτο δυνατόν νὰ φανῇ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν.

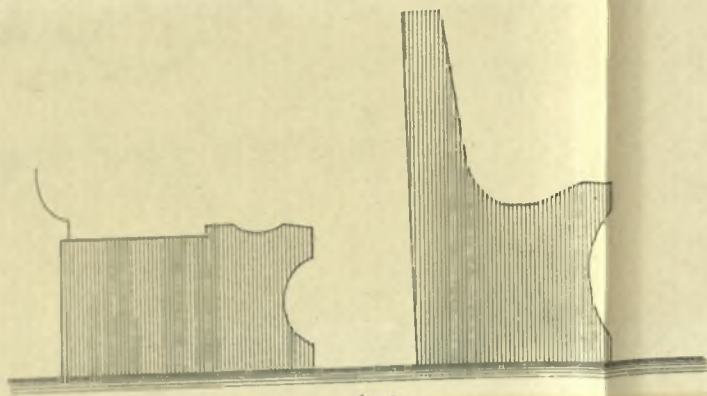
Ἐπίχρισιν ὡσαύτως διασώζουσι καὶ οἱ τοῖχοι Ρ καὶ Π ἐν τῷ δωματίῳ Μ', ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ Π διεσώθησαν μόλις διακρινόμενα ἔχνη ἐντοιχίου γραφῆς.

Τὸ δωμάτιον Μ δὲν συγκοινωνεῖ πρὸς τὰ λοιπὰ τρία δι' οὐδεμιᾶς θύρας, οὐδ' ἄλλη τις θύρα κατὰ τὸ ἀνεσκαμμένον μέρος αὐτοῦ ὑπάρχει πλὴν τῆς ἐπὶ τοῦ δισκελοῦς τοίχου ὅλως σκαιῶς καὶ βαρβάρως κατεσκευασμένης. Τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου τούτου εἶνε ἐπεστρωμένον παρὰ μὲν τοὺς τέσσαρας τοίχους καὶ μέχρις ἀποστάσεως 1,07-1,25 μ. ἀπ' αὐτῶν διὰ μεγάλων μαρμάρων ἐχόντων κατὰ τὸ ἔσω ἄκρον αὐτῶν στενὸν καὶ ἀβαθὲς ρεῖθρον, οὐ ἄδηλος ἡ ῥύσις. Ἐπὶ τῶν μαρμάρων τούτων παρὰ τοὺς τοίχους Β' καὶ Β'' εἶνε ἐκτισμένοι δύο εἰς μικρὸν ὕψος διασωζόμενοι μεταγενέστεροι τοῖχοι, ἄδηλον εἰς τί χρησιμεύσαντες. Μετὰ τὰ μάρμαρα ταῦτα τὸ δάπεδον εἶνε ἐπεστρωμένον διὰ συμπεπατημένων μελανῶν χαλίκων· ἐν δὲ τῷ μέσῳ ὑπάρχει βόθρος ἄνευ ἐκροῆς ἔχων διάμετρον μὲν 1,14, βάθος δὲ 0,10 τὸν δὲ πυθμένα ἐπεστρωμένον διὰ μαρμαρίνων πλακῶν. Ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ δωματίου τεκμαιρόμενός τις δύναται ἴσως νὰ συμπεράνη ὅτι τὸ παλαιὸν γυμνάσιον ἢ στάδιον δὲν εἶχεν ἀποβάλλει καὶ ἐν τοῖς μεταγενέστεροις χρόνοις τὸν πρῶτον αὐτοῦ χα-

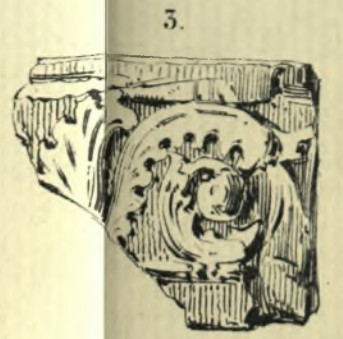
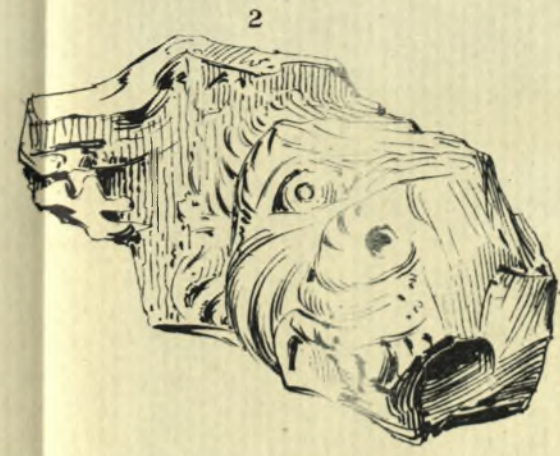
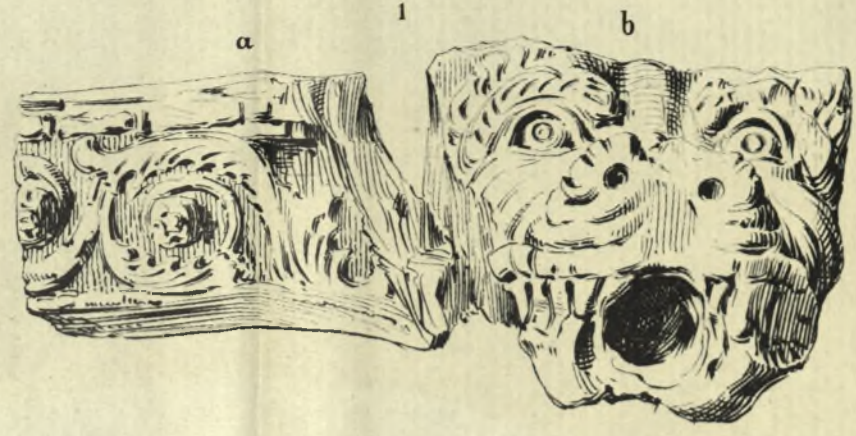
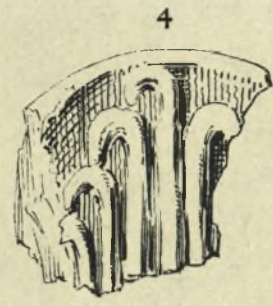
ρακτῆρα, ἢ δὲ γενομένη διασκευὴ αὐτοῦ συνίστατο εἰς προσθή-
κην παραρτημάτων τινῶν αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ προχείρου λουτρῶ-
νος, εἰς ὃν ἀνήκει καὶ τὸ παρὸν δωμάτιον.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ

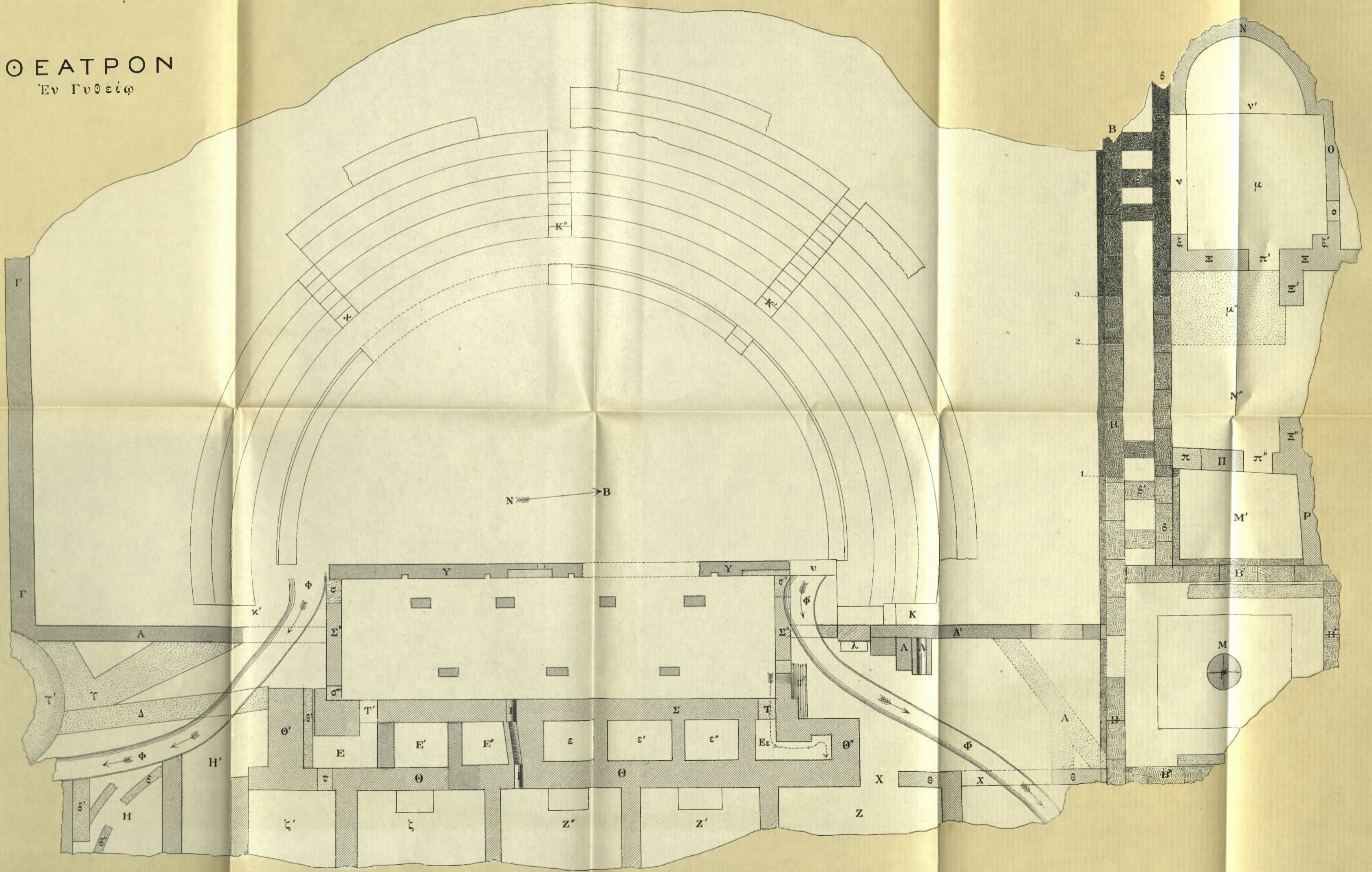

Κλίμαξ 20

ΘΕΑΤΡΟΝ
Ἐν Γυθείῳ

N → B

Κλίμαξ 1/100

